

CASATELLA, Claudia; PEANO, Attilia (eds.) (2011)
Landscape indicators: Assessing and monitoring landscape quality
 Dordrecht: Springer, 222 pàgines
 ISBN: 978-94-007-0365-0

Des de l'any 2000, el Conveni Europeu del Paisatge ha esdevingut el marc de referència per a l'ordenació, la gestió i la protecció del paisatge a Europa. Entre altres punts, el Conveni contempla la necessitat d'instaurar programes efectius de monitoratge dels canvis paisatgístics i dels efectes de les polítiques que hi incideixen. D'ençà de la celebració a Barcelona, l'any 2007, del seminari Indicadors de paisatge. Reptes i perspectives, organitzat per l'Observatori del Paisatge de Catalunya, les aportacions al camp dels indicadors de paisatge han crescut notablement, fins al punt que les autoritats poden començar a trobar-se amb dilemes a l'hora d'escollir les millors opcions entre tants índexs i indicadors. L'exercici que presenta el llibre *Landscape indicators: Assessing and monitoring landscape quality* fa, mitjançant un enfocament multidisciplinari, un repàs complet del present estat de la qüestió i s'aventura a formular propostes a partir d'experiències d'aplicació a la regió italiana del Piemonte.

El primer capítol, escrit pels editors del llibre, Attilia Peano i Claudia Cassatella, és un repàs complet de les motivacions que duen a la necessitat d'establir un conjunt adequat d'indicadors de paisatge, tant des del punt de vista de la recerca, com de la gestió del paisatge. Al llarg de la revisió, es demostra com, a Europa, encara existeix un buit en relació amb el monitoratge del paisatge i amb l'avaluació de les polítiques i els plans que hi incideixen, malgrat que, en casos com l'espanyol i l'italià, es considera que la regulació respecte a aquesta qüestió és àmplia. D'acord amb aquestes constatacions, el capítol anuncia com l'obra té per objectiu analitzar quina és

la disponibilitat d'indicadors paisatgístics des dels cinc àmbits que es consideren competents en la matèria: l'ecologia del paisatge, l'estudi del paisatge històric, la percepció estètica, la planificació territorial i l'economia. Cada òptica té un capítol dedicat i cada capítol és escrit per autors experts en la matèria i que són responsables, també, de fer una proposta dels indicadors que consideren més aptes, des del seu camp, per a l'avaluació del paisatge a dues escales diferents: la local i la regional. Cada capítol especialitzat, a més, ha d'exposar algun exemple d'aplicació d'algun indicador proposat a les escales fixades.

El capítol introductori, que estableix les «regles del joc», i abans que la partida es comenci a disputar, va seguit de dos capítols encara de caire també introductori.

El capítol 2, obra de Marta Bottero, repassa el concepte que, sobretot des de la pràctica de l'avaluació estratègica, es té del que ha de ser un indicador ambiental. Així, tota bateria d'indicadors hauria de cobrir les diferents variables del model DPSIR (Driving forces, Pressures, States, Impacts i Responses). Seguidament, l'autora defensa la conveniència que tota definició d'indicadors ambientals vagi acompanyada de la declaració d'uns objectius de qualitat paisatgística, que serviran de marc de referència a l'hora de valorar els resultats del monitoratge. El capítol complementa la demanda que es fa als autors de cadascun dels cinc capítols temàtics, proveint-los d'un model de taula que haurà de ser omplerta amb les característiques detallades de cada indicador proposat: definició, descripció, categoria, objectius, unitat de mesura, escala espa-

cial, escala temporal, fonts d'informació, etc.

Claudia Cassatella i Angioletta Voghera s'encarreguen, al capítol 3, de resituar la temàtica als indicadors específicament de paisatge, oferint un extens repàs a les iniciatives, els programes i les recerques que han impulsat organismes i experts sobre aquesta temàtica. L'Agència Ambiental Europea, Wascher, ELISA, l'Observatori del Paisatge, Vallega, Eurostat, MTT, PAIS, IRENA, SPESP, MTT o APAT en són alguns. L'apartat analitza críticament els avantatges i els inconvenients de cadascun.

El capítol 4 enceta la sèrie d'apartats dedicats a les cinc temàtiques en què s'han dividit els indicadors. Se n'encarrega Francesca Finotto, amb l'anàlisi i la proposta d'indicadors provinents de l'ecologia del paisatge. Després d'un primer esforç de l'autora per resumir en poques pàgines les bases científiques d'aquesta disciplina, exposa la gran diversitat de mesures i d'índexs que s'han desenvolupat per estudiar l'estructura paisatgística. Sobta, però, que la majoria de referències siguin anteriors a l'any 2000 i que s'ometin alguns dels índexs més moderns presentats a la literatura científica que intenten corregir les debilitats detectades en mesures prèvies. Al final, la selecció de només dos indicadors (Evenness i Biological Territorial Capacity) esdevé controvertida, per la gran simplificació que suposa.

L'avaluació dels paisatges amb elements i valors històrics és tractada per Mauro Volpiano al capítol 5. L'autor confessa que es decanta per una concepció àmplia del paisatge patrimonial, on aquest és entès com l'herència que explica l'evolució d'un territori i la seva gent, enfront d'una concepció més anglosaxona, centrada en els elements arquitectònics específics o singulars de cada lloc. Malgrat que aquesta concepció ha tendit a generar més indicadors per a l'avaluació de polítiques de conservació i millora

que no pas indicadors per a la caracterització i l'evolució del patrimoni, l'autor és capaç de recollir propostes elaborades des de cadascuna d'aquestes tres perspectives, i acaba proposant un grup exhaustiu d'indicadors de caracterització, de transformació i de millora de paisatges històrics. Malgrat tot, l'exemple d'aplicació empírica de la sèrie d'indicadors recollida al capítol no s'ajusta amb exactitud a la proposta realitzada.

Claudia Cassatella destina bona part del capítol 6, dedicat a l'avaluació de la percepció visual i social del paisatge, a exposar les disjuntives que se li presenten quan analitza l'estat de la qüestió en aquest àmbit. Així, es pregunta si cal mesurar la percepció visual individual o la social, molt menys tangible; si la percepció és resultat de quelcom innat o fruit d'un procés cultural; si, a l'hora de prendre una mostra, cal incloure-hi només el públic en general o si cal donar un tractament específic a experts i responsables de la gestió; si cal avaluar la percepció utilitarista del sòl i el paisatge o si cal centrar-se en valors no productius com ara l'atractiu o la tranquil·litat; si cal fer enquestes costoses per recollir informació o si els mètodes de generalització basats en els sistemes d'informació geogràfica funcionen bé. Finalment, respondent, directament o indirecta, cadascuna de les qüestions, l'autora opta per una proposta de deu índexs, classificats segons si fan referència a la percepció sensorial o social. Escull com a indicadors de mostra, desenvolupats en el cas d'exemple, els de Fame i Imageability.

El capítol 7 versa sobre els indicadors d'ús del sòl aplicats a l'avaluació paisatgística. Angioletta Voghera parteix del marc DPSIR per analitzar onze indicadors relacionats amb l'ús sostenible del territori i desenvolupats, majoritàriament, en països anglosaxons i germànics. Una certa imprecisió a l'hora de delimitar el nínxol específic per aquest tipus d'indicadors fa que el resultat del

capítol sigui poc precís, alhora que repeteix mesures que ja s'havien presentat dins d'uns altres àmbits del treball. La presentació de la proposta d'indicadors propis també esdevé molt genèrica, ben descrita però mancada de més precisió en les metodologies de mesura i aportació d'exemples empírics significatius que puguin ajudar el lector a tenir-ne una comprensió millor.

Marta Bottero repeteix aportació firmanant l'autoria del capítol 8, dedicat als aspectes econòmics del paisatge. Després d'una justificació de la conveniència de realitzar aquesta aproximació, pel fet que el paisatge és una externalitat i un bé econòmic sense mercat, Bottero identifica una gran quantitat d'indicadors. Seguidament, en fa una classificació segons si es refereixen al valor econòmic intrínsec del paisatge o bé si en mesuren la fortalesa econòmica, és a dir, la producció que s'hi genera (en termes econòmics, d'ocupació, nombre d'exploracions, etc.). La selecció de vuit indicadors es completa amb la presentació d'exemples de mesura, alguns dels quals han estat realitzats al Piemont.

Al capítol 9, Peano, Bottero i Cassatella ofereixen una síntesi i una discussió dels resultats principals. El punt fort de l'apartat és la selecció final del grup d'indicadors que consideren que reflecteixen més bé les diferents dimensions del paisatge. Creen dos conjunts d'indicadors, lleugerament dispersos, per tal d'afrontar l'avaluació del paisatge a escala local i regional. La selecció final, limitada a un parell o tres d'indicadors per temàtica analitzada, sembla que respon a un criteri pragmàtic, ja que se n'han

escollit alguns dels indicadors més desenvolupats i testats. L'exercici final d'aplicació dels indicadors a la regió del Piemont queda curt, potser perquè al llibre disposa d'una extensió insuficient, més que no pas per un error en el disseny o l'execució. Les reflexions amb les quals es clou el capítol i el llibre, i que insten a incorporar els indicadors seleccionats en la gestió de la vida quotidiana del paisatge, són pertinents.

En definitiva, *Landscape indicators: Assessing and monitoring landscape quality* és una obra en la qual es realitza un interessant exercici de multidisciplinarietat, molt ben estructurat, que llueix en l'apartat descriptiu i d'anàlisi de l'estat de la qüestió dels indicadors de paisatge en les diverses dimensions que presenta, més que no pas en la pretensió principal dels autors, és a dir, la proposta d'un combinat d'indicadors de paisatge que en permeti l'aplicació generalitzada d'acord amb els preceptes del Conveni Europeu del Paisatge i de l'avaluació ambiental estratègica. Malgrat algunes contradiccions i redundàncies, el treball és una bona aportació a una temàtica de plena actualitat i d'una transcendència que va més enllà de l'interès científic, fins que esdevé una eina útil per als gestors del paisatge i útil, per tant, per al conjunt de la societat.

Albert Llausàs Pascual
Universitat de Girona
Departament de Geografia
albert.llausas@udg.edu

